

Vršenje roditeljskog staranja i prava djeteta

Cilj rada je analizirati i raspraviti određena pitanja sudskog odlučivanja u postupcima vršenja i lišenja roditeljskog prava. Imajući u vidu činjenicu da je roditeljsko pravo lično pravo svakog roditelja, te da spada u korpus ljudskih prava priznatih i zaštićenih EKLJP, pokušali smo da kroz prikaz nacionalnog zakonodavnog okvira i relevantnih međunarodnih dokumenata, te prakse nacionalnih sudova i ESLJP ukažemo na potrebu da se prilikom odlučivanja o vršenju i lišenju roditeljskog prava sud uvijek mora voditi najboljim interesima djeteta.

Ključne riječi: roditeljsko pravo, lišenje roditeljskog prava, prava djeteta

Uvod

Svaki vid roditeljskog zlostavljanja ili grubog zanemarivanja djece, koje ima za cilj da ugrozi njegov integritet, predstavlja kršenje dječjih prava, a samim tim dovodi i do primjene porodičnopravne sankcije tj. lišenja roditeljskog prava kao jedne od najstrožih i najdaleko-sežnijih mjera porodičnopravne zaštite djeteta. Svjedoci smo da je zlostavljanje i zanemarivanje djece od strane roditelja veoma kompleksno pravno pitanje o kojem se mora raspravljati kako u domenu pravne teorije tako i u domenu sudske prakse, zbog čega je od krucijalnog značaja da se konstantno ukazuje i na posljedice koje ovaj vid postupanja sa djecom nosi kada je u pitanju ostvarivanje roditeljskog prava.

Evidentno je da danas države nastoje da kroz zakonodavni okriv zaštite djecu od svakog oblika zlostavljanja ili grubog zanemarivanja. U vezi sa tim i država Crna Gora ulaze velike napore sa ciljem zaštite prava djeteta, budući da nastoji da kroz ratifikaciju međunarodnih dokumenata, podzakonskih akata i protokola obezbijedi pravo svakog djeteta na život i razvoj i pravovremenu i djelotvornu zaštitu njegovih interesa. Na ovaj način se Crna Gora zapravo obavezala da radi obezbjeđivanja pune primjene međunarodnih dokumenata, protokola i podzakonskih akata u ovom segmentu uskladi svoje nacionalno zakonodavstvo.

[▪] Asistent u nastavi, Fakultet pravnih nauka, Univerzitet Donja Gorica, master prava, e-mail: ivana.jabucanin@udg.edu.me.

^{▪▪} Asistent u nastavi, Fakultet pravnih nauka, Univerzitet Donja Gorica i kandidat za sudiju, master prava, e-mail: ana.stojanovski@udg.edu.me.

1. Vršenje roditeljskog staranja

Jedno od osnovnih prava djeteta koja utiču na kvalitetan rast i razvoj njegove ličnosti jeste njegovo pravo na život u porodici, pravo na život sa roditeljima. Djeca do određene dobi nijesu sposobna da se samostalno staraju o svojim pravima i interesima, već su upućeni na roditelje koji su u skladu sa Porodičnim zakonom¹ dužni da se staraju o njihovoj ličnosti, pravima i interesima². Svoja roditeljska prava i dužnosti roditelji ostvaruju i obavezni su da vrše u najboljem interesu djeteta. Konvencijom o pravima djeteta³ i Porodičnim zakonom se predviđa da u svim aktivnostima koje se tiču djeteta, pa tako i u sudskom postupku, odnosno sporu radi vršenja roditeljskog prava, postoji obaveza zaštite najboljeg interesa djeteta.⁴

Roditeljsko pravo je lično pravo roditelja, pa je zadiranje u to pravo i ograničavanje roditelja u vršenju tog prava moguće samo izuzetno, kada roditelji vrše svoje roditeljsko pravo suprotno zakonu, odnosno kada ne postupaju u najboljem interesu djeteta⁵. Tačnije, roditeljsko pravo uključuje i vršenje toga prava. „Po pravilu roditeljima pripada roditeljsko pravo i oni ga vrše. Može, međutim, biti i takvih situacija da roditelju roditeljsko pravo pripada, ali mu ne pripada vršenje

¹ Porodični zakon, Službeni list Republike Crne Gore, br. 001/07 od 9. 1. 2007, Službeni list Crne Gore br. 053/16 od 11. 8. 2016, 076/20 od 28. 7. 2020. (U daljem tekstu PZ).

² Presuda Vrhovnog suda Crne Gore, Rev. br. 990/18 od 20. 12. 2018. godine, Bilten Vrhovnog suda Crne Gore 2/2018, str. 196–199.

³ Konvencija kao međunarodni dokument je usvojena na zasjedanju Generalne skupštine Ujedinjenih nacija 20. novembra 1989, a njeni osnovni principi su pravo na nediskriminaciju, pravo na uvažavanje najboljeg interesa djeteta, pravo na život, opstanak i razvoj djeteta i pravo na participaciju — izražavanje mišljenja. Tekst Konvencije dostupan na: <http://media.cgo-cce.org/2013/06/11-Konvencija-o-pravima-djeteta.pdf>.

⁴ „Roditeljsko pravo i način vršenja roditeljskog prava uvijek su uslovljeni zaštitom najboljeg interesa djeteta, pri čemu je obaveza da se najbolji interes djeteta cijeni prema okolnostima konkretnog slučaja, a elementi te procjene su, između ostalog, uzrast i pol djeteta, njegove želje i osjećanja s obzirom na uzrast i zrelost, potrebe djeteta sa jedne strane, kao i sposobnosti roditelja da zadovolje utvrđene potrebe djeteta, sa druge strane. Bitan elemenat u utvrdjivanju najboljeg interesa djeteta je poštovanje prava djeteta na slobodno izražavanje, mišljenje o svim pitanjima koja ga se tiču i uzimanje u obzir tog mišljenja, u skladu sa uzrastom i zrelošću djeteta.“ Presuda Vrhovnog suda Crne Gore, Rev. br. 1067/20 od 15. 12. 2020. godine, Bilten Vrhovnog suda Crne Gore 2/2020, str. 197–200.

⁵ „Ispunjeni su uslovi za ograničenje roditeljskog prava roditelju koji je u dužem vremenskom periodu u većoj mjeri zanemarivao podizanje i vaspitanje djece, ne brinući se dovoljno o njihovoj ishrani, higijeni, uslovima u kojima žive, te redovnom pohađanju škole. Ograničenjem roditeljskog prava roditelju se može oduzeti vršenje jednog ili više prava i dužnosti, osim dužnosti da izdržava dijete.“ Presuda Vrhovnog suda Crne Gore, Rev. br. 864/20 od 22. 9. 2020. godine, Bilten Vrhovnog suda Crne Gore, 2/2020, str. 201–203.

ili je faktički spriječen vršiti ga.⁶ Osim toga, moguće su i takve situacije da roditelju ne pripada ni roditeljsko pravo, pa razumljivo, ni njegovo vršenje.⁷

Da bi se djeci omogućio kvalitet života kakav zaslužuju, potrebno je najprije na nacionalnom nivou obezbijediti da roditelji svoje roditeljsko pravo vrše tako što će se starati o ličnosti, pravima i interesima svoje djece, (čl 59 PZ). Tačnije, roditeljsko staranje podrazumijeva odgovornosti, dužnosti i prava roditelja, u svrhu zaštite i unapređenja ličnih i imovinskih prava i dobrobiti djeteta. „Po svojoj prirodi roditeljsko staranje predstavlja složenu građanskopravnu kategoriju koja u sebi objedinjuje roditeljsko pravo, roditeljske obaveze, roditeljske dužnosti i roditeljsku vlast“ (član 69 PZ).⁸

Roditeljsko staranje predstavlja skup prava i obaveza⁹, koje roditelji kao dvojni subjekti prava (jedno pravo istovjetnog sadržaja pripada istovremeno i ocu i majci) imaju prema svojoj djeci¹⁰, i u tom smislu savremeno porodično pravo poznaje tri modaliteta vršenja roditeljskog staranja i to: zajedničko staranje, samostalno staranje i kombinovano staranje.¹¹ U Crnoj Gori su priznati samo modeli zajedničkog i samostalnog roditeljskog staranja.

1.1. *Zajedničko roditeljsko staranje*

Ovaj vid roditeljskog staranja je karakterističan za sve one situacije kada roditelji žive u zajednici života sa djetetom (tj. dok traje njihov brak odnosno vanbračna zajednica), ili ukoliko pak roditelji ne vode zajednički život, ali zaključe sporazum o zajedničkom vršenju roditeljskog prava, pri čemu sud mora utvrditi da je taj sporazum u najboljem interesu djeteta. (čl 77 PZ). U pravnoj teoriji sporazum o zajedničkom vršenju roditeljskog prava je dobro prihvaćen institut, zato što se njime želi prije svega očuvati koncept da roditelji, iako ne žive zajedno, ipak zajednički vrše roditeljsko pravo kako se ne bi ugrozio interes njihovog zajedničkog djeteta. Na taj način je cilj roditelja da pošalju poruku djetetu da je i uprkos razvrgavanju bračne,

⁶ Izmjenom ranije odluke i uređivanjem novog načina kontakta roditelja koji ne vrši roditeljsko pravo sa djetetom putem pisama zbog preseljenja djeteta u inostranstvo, ne lišava prava roditelja u skladu sa PZ-om, već se samo opravdano roditelj sa kojim dijete ne živi za određeno vrijeme ograničava u donošenju odluka po pojedinim pitanjima. Presuda Vrhovnog suda Crne Gore, Už. Rev. br. 6/17 od 16. 06. 2017. Bilten Vrhovnog suda Crne Gore br 1/2017. str. 241–245.

⁷ A. Prokop, *Porodično pravo — odnosi roditelja i djece*, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb, 1972., str. 168.

⁸ D. Đurđević, *Osnovi porodičnog prava Crne Gore*, CID 2008. godine, str. 154.

⁹ Član 69 PZ: roditeljsko staranje podrazumijeva odgovornosti, dužnosti i prava roditelja, u svrhu zaštite i unapređenja ličnih i imovinskih prava i dobrobiti djeteta i obuhvata čuvanje, podizanje, vaspitanje, obrazovanje, zastupanje, izdržavanje, kao i upravljanje i raspolažanje imovinom djeteta.

¹⁰ V. Išpanović — Radojković i dr., *Zaštita deteta od zlostavljanja i zanemarivanja — Primena Opšteg protokola*, Centar za prava deteta, 2011. godine, str. 142.

¹¹ D. Đurđević, str. 164.

odnosno vanbračne zajednice ono i dalje jednakovoljeno od oba roditelja,¹² čime se umnogome i postiže da dijete lakše prihvati činjenicu razvoda njegovih roditelja, i razvrgavanja porodice kao zajednice. Nadalje, prednost zajedničkog vršenja roditeljskog prava se ogleda i u tome da se njime zapravo želi smanjiti i anulirati svaki vid netrpeljivosti između partnera koji su donijeli odluku da prekinu svoju bračnu odnosno vanbračnu zajednicu, uz obavezu da fokus djelovanja roditelja bude usredsređen na razvoj djeteta u novonastalim okolnostima. Ovakvo zakonsko rješenje je dobro i zato što nijedan roditelj nema samostalnu odgovornost za staranje o djetetu na dnevnom nivou, što u krajnjem omogućava roditeljima rad i društvene aktivnosti koje su roditeljima koji se samostalno staraju o djeci često nedostupne.¹³ Specifičnost zaključenja ovog sporazuma je i u činjenici što će njegova djelotvornost i punovažnost zavisiti od okolnosti da li su roditelji ujedno postigli i sporazum o tome što će se smatrati prebivalištem djeteta (čl. 77 st. 2 PZ). Intencija zakonodavca u ovom dijelu je bila da omogući roditeljima da se saglase o tome da dijete dio vremena živi sa ocem, a dio vremena sa majkom, ili da ipak zajednički odluče da dijete živi samo sa jednim roditeljem, ali da drugi roditelj sa kojim dijete ne živi redovno održava kontakte sa djetetom, i to sve radi ostvarenja najboljeg interesa djeteta.

Zbog nepredvidivosti svih životnih okolnosti u kojima se ljudi mogu naći, evidentno je da i kod zajedničkog roditeljskog staranja, gdje u načelu postoji saglasnost, u pojedinim situacijama može doći i do neslaganja roditelja u pogledu određenih roditeljskih prava i dužnosti (npr. otac želi sina da upiše na časove tenisa, a majka na časove klavira). U tim slučajevima se mora uključiti organ starateljstva, kako bi kroz ovlašćenja koja su mu zakonom povjerena, uz primjenju posredovanja, riješio nesuglasice između roditelja. Ukoliko organ starateljstva nije u mogućnosti da obezbijedi da roditelji postignu saglasnost o nekim pitanjima iz domena roditeljskog staranja, odluku o tome mora donijeti sud u parničnom postupku pokrenutom povodom vršenja roditeljskog prava.¹⁴

1.2. Samostalno roditeljsko staranje

O samostalnom roditeljskom staranju se može govoriti samo kada prava i dužnosti koje proističu iz roditeljskog staranja pripadaju isključivo jednom roditelju. Porodični zakon taksativno nabavlja okolnosti u kojima će se donijeti odluka o samostalnom vršenju

¹² M. Draškić, „Obavezno lišenje roditeljskog prava prilikom odlučivanja suda o vršenju roditeljskog prava: Sporno stanovište Vrhovnog suda“, *Analji Pravnog fakulteta*, Beograd, LX, 1/2012, str. 369.

¹³ G. Kovaček Stanić, *Zajedničko vršenje roditeljskog prava*, UDC 347.634 (497.11), 2007. godine, str. 35.

¹⁴ D. Đurđević, str. 165.

roditeljskog staranja¹⁵ i na taj način jasno proklamuje da samo jedan od roditelja ima sva ovlašćenja, prava i dužnosti da se brine o ličnosti i imovini djeteta, kao i da zastupa sve interese djeteta, kako u materijalnom, tako i procesnom pravu. Po pravilu sud odlukom kojom se razvodi brak odlučuje i o pitanju povjeravanja zajedničkog djeteta jednom roditelju, te u tom slučaju taj roditelj najčešće i samostalno obavlja roditeljsko staranje. Sud je takođe dužan da odluči i o visini doprinosa za izdržavanje djeteta, pri čemu obavezu izdržavanja utvrđuje onom roditelju sa kojim dijete ne živi¹⁶, a takođe mora odlučiti i o načinu održavanja kontakta djeteta i roditelja sa kojim dijete ne živi¹⁷, pri čemu se u svakom konkretnom slučaju posebna pažnja mora posvetiti zaštiti najboljeg interesa djeteta.¹⁸ Sud, takođe, može i posebnom odlukom odlučiti o prethodno navedenim pitanjima.¹⁹ Od nadležnog suda se zahtijeva i da prilikom donošenja konačne odluke²⁰ koja se tiče djece uzme u obzir želje i potrebe roditelja.

¹⁵ Članom 78 Porodičnog zakona je propisano da će do samostalnog vršenja roditeljskog staranja doći ako je drugi roditelj nepoznat, umro, liшен roditeljskog prava ili je potpuno liшен poslovne sposobnosti; ili kada jedan roditelj živi sa djetetom, a sud još uvijek nije donio odluku o vršenju roditeljskog staranja; kada jedan roditelj sam vrši roditeljsko pravo na osnovu odluke suda kada roditelji ne vode zajednički život, a nijesu zaključili sporazum o vršenju roditeljskog prava; kao i kada jedan roditelj sam vrši roditeljsko pravo na osnovu odluke suda kada roditelji ne vode zajednički život, a zaključili su sporazum o zajedničkom ili samostalnom vršenju roditeljskog prava, ali sud procijeni da taj sporazum nije u najboljem interesu djeteta.

¹⁶ Tako sud može odlučiti da dijete i roditelj koji vrši roditeljsko pravo imaju pravo stanovanja u stanu čiji je vlasnik drugi roditelj djeteta, ako dijete i roditelj koji vrši roditeljsko pravo nemaju pravo svojine na useljivom stanu, ako je to u najboljem interesu djeteta. Presuda Vrhovnog suda Crne Gore, Rev. br. 1058/17 od 8. 11. 2017, Bilten Vrhovnog suda Crne Gore 2/2017. str 198–199.

¹⁷ Porodični život podrazumijeva, između ostalog, i pravo na kontakte između članova, roditelja i djece. Tako u slučaju razvoda braka i povjeravanju roditeljskog staranja samo jednom roditelju, drugi roditelj po pravilu ima pravo na lični kontakt sa svojim djetetom, pravo na telefonske razgovore i slično. A. Jakšić, *Komentar Evropske konvencije o ljudskim pravima*, Beograd 2006, str. 259.

¹⁸ „Elementi procjene najboljeg interesa djeteta su između ostalog uzrast i pol djeteta, njegove želje i osjećanja s obzirom na uzrast i zrelost, potrebe djeteta i sposobnosti roditelja da zadovolje utvrđene potrebe djeteta.“ Presuda Vrhovnog suda Crne Gore, Rev. br. 811/19 od 8. 10. 2019. godine, Bilten Vrhovnog suda Crne Gore, 2/2019, str. 259–260.

¹⁹ Vidjeti presude Osnovnog suda u Podgorici P. br. 2139/2020 od 24. 7. 2020. godine, P. br. 1348/19 od 16. 9. 2019. godine; P. br. 781/19 od 17. 5. 2019. godine i dr. dostupne na <https://sudovi.me/ospg/odluka>. Riječ je o odlukama u kojima je sud odlučivao vodeći računa o najboljim interesima djece.

²⁰ Prema praksi Evropskog suda za ljudska prava, nacionalni sudovi su dužni da prilikom odlučivanja o vršenju roditeljskog prava sprovedu detaljno ispitivanje cjelokupne porodične situacije, zajedno s nizom faktora — posebno onih činjeničnih, emocionalnih, psiholoških, materijalnih i medicinskih — i da sprovedu uravnoteženu i razumno ocjenu interesa svake osobe, konstantno vodeći računa o tome da utvrde najbolje rješenje za dijete. Vidjeti predmet *Neulinger i Shuruk protiv Švajcarske* [VV], br. predstavke 41615/07, stav 139, ECHR

lja, želje svakog djeteta u vezi sa roditeljskim staranjem²¹, stambene, ekonomске i zdravstvene prilike oba roditelja, ponašanje i karakterne osobine, koje upućuju na zaključak da li je neko lice sposobno da samostalno vrši roditeljsko staranje, uzrast djeteta, kao i niz drugih okolnosti koje mogu biti svojstvene samo konkretnom predmetu razmatranja.²² Svakako ovdje interes djeteta ima prioritet u odnosu na želju i potrebu jednog roditelja da se njemu povjeri roditeljsko pravo.²³ Takođe, zbog važnosti pitanja o kojem treba da odluči, sud ima obavezu da prije nego što donese odluku o zaštiti prava djeteta ili o vršenju roditeljskog prava, zatraži nalaz i stručno mišljenje od organa starateljstva, porodičnog savjetovališta ili druge specijalizovane ustanove²⁴, kako bi zapravo utvrdio sposobnosti oba roditelja u pogledu staranja o djetetu i na osnovu tih rezultata donio pravičnu i na zakonu zasnovanu odluku.

U ovom dijelu treba ukazati i na činjenicu da se Evropski sud za ljudska prava (u daljem tekstu ESLJP) kroz svoju sudske praksu, a u domenu prava na poštovanje privatnog i porodičnog života iz čl. 8 Evropske konvencije o ljudskim pravima i osnovnim slobodama (u daljem tekstu EKLJP) bavio, između ostalog, i pitanjem da li su države članice Savjeta Evrope u nacionalnom postupku prilikom odlučivanja o starateljstvu i kontaktu sa djecom povrijedile osnovne postulate pomenutog člana.

Tako je u predmetu *C. protiv Hrvatske*²⁵ koji se ticao prava djeteta da bude saslušano u postupku odlučivanja o roditeljskom staranju

---

2010, i *Antonyuk protiv Rusije*, br. 47721/10, stav 134, 1. 8. 2013. dostupno na <https://hudoc.echr.coe.int/eng>.

²¹ „Bitan elemenat u utvrđivanju najboljeg interesa djeteta je poštovanje prava djeteta na slobodno izražavanje i mišljenje o svim pitanjima koja ga se tiču i uzimanje u obzir tog mišljenja, u skladu sa uzrastom i zrelošću djeteta, uključujući pravo da bude saslušano u svakom sudsakom postupku koji se odnosi na njega.“ Presuda Vrhovnog suda Crne Gore, Rev. br. 1408/17 od 18. 1. 2018. godine, Bilten Vrhovnog suda Crne Gore broj 1/2018 str. 248–250.

²² M. Živković, *Poveravanje dece na čuvanje i vaspitanje u medunarodnom privatnom pravu*, Niš, 1991. godine, str. 22, 30.

²³ Činjenica da jedan roditelj ima bolje materijalne uslove, stambeni prostor veće kvadrature i mogućnost veće zarade od drugog roditelja koji nije zaposlen, ali je kao mlada osoba sa dobrim kvalifikacijama, sa velikim izgledima brzog zaposlenja, nije od presudnog značaja za odluku kome od roditelja će se povjeriti roditeljsko pravo, već su bitne emotivne potrebe djece. Presuda Vrhovnog suda Crne Gore, Rev. br. 994/19 od 19. 3. 2020. godine, Bilten Vrhovnog suda Crne Gore, 1/2020, str. 259–260.

²⁴ Vidjeti član 361 Porodičnog zakona.

²⁵ Vidjeti predmet *C. protiv Hrvatske*, predstavka br. 80117/17 od 8. 10. 2020. godine, presuda od 8. 1. 2021. godine, dostupno na <https://www.usud.hr/hr/presude>. U navedenoj presudi Sud je zaključio da je država bila dužna da podnosiču predstavke, djetetu razvedenih roditelja koje učestvuje u postupku odlučivanja o vršenju roditeljskog staranja imenuje posebnog staratelja, jer se radi o primjeru u kojem bi djeci mogli biti potrebni staratelji *ad litem*, kako bi zaštitili njihove interese, objasnili im sudske postupke, odluke i njehove posljedice i uopšte služili kao veza između postupajućeg sudije i djeteta. Takođe je Sud našao da ne postoji dovoljno dobro objašnjenje zašto domaći sudovi nisu

i potrebe za imenovanjem posebnog staratelja radi zaštite djetetovih interesa, podsjetio da su se članom 8 EKLJP države članice obaveza-le da moraju uspostaviti pravičnu ravnotežu između interesa djeteta i interesa roditelja, te da prilikom odlučivanja poseban značaj treba dati najboljem interesu djeteta, koji, zavisno od njegove prirode i teži-ne, može prevazići interes roditelja. Prije nego što je Sud zauzeo stav u pogledu povrede čl. 8 EKLJP u konkretnom slučaju, on je u pred-metnoj odluci podsjetio i na standard da je u većem broju predmeta koji su se ticali roditeljskog staranja ispitivao i okolnosti jesu li rodi-telji bili dovoljno uključeni u postupak donošenja odluke pred naci-onalnim sudom, kako bi utvrdio da li su povrijeđena njihova prava u smislu čl. 8. Takođe je ukazao i na to da se u takvim predmetima ne može konstatovati da su djeca, koja su bila sposobna da oblikuju svoje mišljenje, bila dovoljno uključena u postupak donošenja od-luke ako im nije bila pružena prilika da budu saslušana i da iznesu svoje mišljenje i ako tim mišljenjima nije bila pridana odgovarajuća težina, u skladu s njihovom starosnom dobi i zrelošću.

Sa druge strane, u predmetu *Grujić protiv Srbije*²⁶, Sud je našao da nema povrede člana 8 Konvencije, s obzirom na to da su domaći organi preduzeli sve korake koji su se u konkretnom slučaju mogli zahtijevati od njih, a sve kako bi obezbijedili ostvarivanje prava podno-sioca predstavke da održava lične odnose sa svojom djecom. Naime, Sud je pošao od principa da uživanje roditelja i djeteta u međusob-nom društvu predstavlja osnovni element porodičnog života u smislu člana 8, te da država ima pozitivnu obavezu da obezbijedi što lakše ostvarivanje kontakta djece i roditelja kojem dijete nije povjereni na čuvanje i vaspitanje, pri čemu ta obaveza nije apsolutna.

U situacijama kada dijete ne želi da ostvaruje kontakt sa jednim roditeljem, država u smislu člana 8 Konvencije treba da utvrdi uzroke tog otpora i da ih riješi.²⁷ Državni organi su dužni da preduzmu sve mjere kako bi eliminisali suprostavljene interese djeteta i rodi-telja, pri čemu posebno moraju da vode računa da ne ugroze princip najboljeg interesa djeteta.

---

razmotrili mogućnost da direktno uključe podnosioca predstavke — devetogo-dišnjeg dječaka u postupak, budući da je potreba za njegovim direktnim uče-šćem bila naročito neophodna uslijed nedostataka njegovog kvalitetnog zastu-panja, pa je tako i konstatovao povredu člana 8 Konvencije.

²⁶ Vidjeti predmet *Grujić protiv Srbije*, predstavka br. 203/07, presuda od 28. av-gusta 2018., dostupno na <https://www.usud.hr/hr/presude>. U navedenoj presu-di Sud je konstatovao da iako podnositelj predstavke nije bio u mogućnosti da u potpunosti ostvaruje svoja roditeljska prava, nadležni organi Republike Sr-bije su preduzeli sve korake koji su bili neophodni i koji su se razumno mogli zahtijevati kako bi se obezbijedilo ostvarivanje prava podnosioca predstavke, te istakao da obaveze države proklamovane čl. 8 Konvencije, nisu obaveze rezul-tata, već je zapravo ključno koja su sredstva primijenjena u datim okolnostima kako bi se obezbijedilo ostvarivanje roditeljskog prava.

²⁷ N. Mol i dr., *Djeca i Evropski sud za ljudska prava*, Pregled prakse, The Aire Center 2019, str. 23, dostupno na <https://www.rolplatform.org/wp-content/uploads/2020/11/rol-children-bcms.pdf>.

Tako je Sud u predmetu *K. B. i drugi protiv Hrvatske*,²⁸ koji se odnosio na situaciju da podnositeljka predstavke nije bila u mogućnosti da redovno viđa svoju djecu zbog njihovog otpora, istakao da je u smislu čl. 8 Konvencije povrijeđeno pravo majke na poštovanje njenog porodičnog života zbog odugovlačenja postupka koji je za posljedicu imao njenu nemogućnost da redovno viđa svoje sinove. Sud je posebno naglasio da, iako u ovakvim predmetima stavovi djece moraju biti uzeti u obzir, oni nužno nisu nepromjenjivi, a njihovi prigovori, kojima se takođe treba pridati odgovarajući značaj, nisu nužno dovoljni da prevagnu nad interesima roditelja, posebno u situacijama kada je u pitanju održavanje redovnih kontakata roditelja sa djetetom. Nadalje, u pogledu prava djeteta da izrazi svoje mišljenje, Sud je u ovom predmetu zaključio da to djetetovo pravo ne treba tumačiti u smislu da se djeci zapravo daje bezuslovno pravo veta, bez cijenjenja drugih relevantnih okolnosti i sprovođenja saslušanja svih aktera postupka, a koje ima za cilj utvrđivanje najboljeg djetetovog interesa. U pogledu tumačenja najboljeg interesa djeteta, Sud je istakao da ti interesi svakako nalažu potrebu da se očuva veza između djeteta i njegove porodice, osim u situacijama kada bi to bilo štetno po zdravlje i razvoj samog djeteta.²⁹ Takođe je posebno naglasio da treba imati u vidu da djeca nekada i nisu sposobna da formiraju ili artikulišu mišljenje o svojim željama, na primjer zbog sukoba odanosti ili izloženosti otuđujućem ponašanju jednog od roditelja, pa ukoliko bi sud svoju odluku zasnovao samo na takvom mišljenju i stavovima djece, ta odluka bi mogla biti u suprotnosti sa čl. 8 Konvencije. Na kraju, Sud je prihvatio stanovište da možda u nekim situacijama i neće biti moguće odmah spojiti roditelja sa djecom koja već žive sa drugim roditeljem, zbog čega je neophodno preduzeti i privremene mјere koje moraju zavisiti od okolnosti svakog konkretnog slučaja, pri čemu će razumijevanje i saradnja svih aktera biti od velikog značaja.³⁰

Dalje, u predmetu *Tomić protiv Srbije*, ESLJP je istakao da nesprovođenje odluke o starateljstvu od strane nacionalnih vlasti, uslijed čega je podnositeljka predstavke lišena svakog kontakta sa djetetom, te je na taj način i onemogućen dugoročni interes podnositeljke predstavke i njenog djeteta da razviju međusobnu vezu, predstavlja posebnu povredu njenog prava na poštovanje porodičnog života kako je zajemčeno članom 8 EKLJP.³¹

Takođe, neopravданo dug postupak u porodičnom sporu može imati nepopravljive posljedice po odnose djeteta i roditelja koji ne

²⁸ Vidjeti predmet *K. B. i drugi protiv Hrvatske*, predstavka br. 36216/13, presuda od 14. marta 2017, dostupno na <https://hudoc.echr.coe.int/eng>.

²⁹ Vidjeti presudu *Neulinger i Shuruk protiv Švajcarske*, predstavka br. 41615/07, presuda Velikog vijeća od 6. jula 2010, st. 136, dostupno na <https://hudoc.echr.coe.int/eng>.

³⁰ Vidjeti predmet *R. I. i ostali protiv Rumunije*, predstavka br. 57077/16, presuda od 4. decembra 2018, st. 57, dostupno na <https://hudoc.echr.coe.int/eng>.

³¹ Vidjeti predmet *Tomić protiv Srbije*, br. 25959/06, od 26. juna 2007, dostupno na <https://hudoc.echr.coe.int/eng>.

žive zajedno. Budući da roditelj ima pravo na lični kontakt sa svojim djetetom, ukoliko nacionalne vlasti ne ulože odgovarajuće i djelotvorne napore da sprovedu privremenu mjeru kontakta roditelja i djeteta, u konkretnosm slučaju će biti riječ o povredi prava na poštovanje porodičnog života iz člana 8 EKLJP.³²

Prethodno navedena sudska praksa ESLJP navodi na zaključak da je taj sud u pogledu odlučivanja o pitanju roditeljskog stranja ustavio određene principe koje nacionalni sudovi moraju poštovati u situacijama kada treba da odlučuju o tome koji je najdjelotvorniji metod vršenja roditeljskog staranja. U principu, praksa Evropskog suda uslovljava da nacionalni sudovi prilikom donošenja ovih odluka u svakom konkretnom slučaju detaljno ispitaju sve porodične okolnosti, te u vezi sa tim uzmu u obzir emocionalne, psihološke i socijalne prilike kako roditelja tako i djece, i da u slučaju suprostavljenih interesa roditelja i djece, svoju konačnu odluku temelje na principu najboljeg interesa djeteta. Samo na taj način će se obezbijediti pravilan i potpun rast i razvoj djeteta, čime će se spriječiti svaki vid povrede njegovih prava.

2. Lišenje roditeljskog prava kao porodičnopravna sankcija

Crna Gora je članstvom u Ujedinjenim nacijama i prihvatanjem Konvencije kao osnovni princip zaštite djece, preuzeala standard prepoznatljiv kao „najbolji interes djeteta“, što generalno i jeste osnovni postulat zaštite djece, kako u međunarodnom tako i u nacionalnom okviru. „Načelo najboljeg interesa djeteta podrazumijeva da se prepozna određena potreba djeteta i da se na najbolji mogući način zadovolji.“³³ Naime, kao krovni instrument u zaštiti prava djece od nasilja, ova konvencija propisuje između ostalog da su države potpisnice radi zaštite od zlostavljanja i zanemarivanja djece dužne da obezbijede kako pravilnu njegu djece, tako i zaštitu od nasilja ili zanemarivanja od njihovih roditelja ili nekog drugog ko se o njima stara.³⁴ Imajući u vidu ovaj međunarodni standard, Crna Gora je kroz odredbe Porodičnog zakona omogućila primjenu instituta lišenja roditeljskog prava kao vid porodičnopravne sankcije.

³² Vidjeti predmet *V. A. M. protiv Srbije*, br. 39177/05, od 13. marta 2007, dostupno na <https://hudoc.echr.coe.int/eng>.

³³ Presuda Vrhovnog suda Crne Gore, Rev. br. 959/18 od 11. 12. 2018. godine, Bilten Vrhovnog suda Crne Gore 2/2018, str. 200–203.

³⁴ Član 19 Konvencije o pravima djeteta glasi: „Strane ugovornice će preuzeti odgovarajuće zakonske, administrativne, socijalne i obrazovne mjere za zaštitu djeteta od svih oblika fizičkog ili mentalnog nasilja, povređivanja ili zlostavljanja, zapostavljanja ili nemarnog postupanja, maltretiranja ili eksploracije, uključujući seksualno zlostavljanje“, dok je pod brigom roditelja, zakonskih zastupnika ili bilo koje druge osobe koja se brine o djetetu, dostupno na <http://media.cgo-cce.org/2013/06/11-Konvencija-o-pravima-djeteta.pdf>.

Lišenje roditeljskog prava je jedna od najtežih sankcija za roditelja. Napomenuli smo da roditeljsko pravo pripada korpusu ljudskih prava, pa ograničavanje ili potpuni prestanak ovog prava moguće je samo izuzetno, u zakonom predviđenim situacijama, a sve sa ciljem zaštite prava djeteta.

U pravnoj teoriji nailazimo na stav da sud prilikom donošenja odluke o izricanju i izboru mjere za zaštitu prava djeteta mora da vodi računa o principu poštede roditeljskog staranja koji proizilazi iz člana 9 st. 1 Konvencije. Ovaj princip znači da je „ograničenje roditeljskog staranja dozvoljeno samo u onoj mjeri koja je neophodna da bi se zaštitio ugrožen ili povrijeđen interes djeteta.“³⁵ Sud je dužan da prilikom odlučivanja o mjeri koju će izreći radi zaštite prava djeteta vodi računa o tome što je u najboljem interesu djeteta. Tačnije, ovde je najbolji interes djeteta kriterijum kojim će se sud voditi prilikom odlučivanja o vršenju roditeljskog prava u konkretnom slučaju. Zakonodavac dalje predviđa koji stepen zloupotrebe roditeljskog prava³⁶ povlači za sobom ograničavanje ili lišavanje roditelja tog prava. Na taj način crnogorski zakonodavac predviđa razloge zbog kojih se roditelj može lišiti svog prava, te način na koji mu se to pravo može ograničiti.

Tačnije, u svim onim situacijama u kojima se ponašanje roditelja prema djetetu može okarakterisati kao društveno neprihvatljivo — mora se sankcionisati. Lišenje roditeljskog prava je najteža porodičnopravna sankcija i Porodični zakon poznaje institut lišenja bez modaliteta, što nije slučaj kada je u pitanju Porodični zakon Srbije koji, zavisno od stepena povrede standarda valjanog vršenja roditeljskog prava, razlikuje potpuno i djelimično lišenje roditeljskog prava.³⁷ Iako se lišenje roditeljskog prava tretira kao porodičnopravna sankcija, ovaj institut „nije u funkciji kažnjavanja roditelja već zaštite najboljeg interesa djeteta“³⁸, tj. zaštite ličnosti, prava, interesa i pravilnog psihofizičkog razvoja djeteta. Roditelj se može lišiti roditeljskog prava samo u tačno određenim slučajevima koji su propisani zakonom³⁹, i to samo ako roditelj zloupotrebljava svoja roditeljska prava ili grubo zanemaruje svoje roditeljske dužnosti. Zakonodavac se potudio da u pogledu pojašnjenja pojmovih izraza zloupotreba

³⁵ D. Đurđević, 172.

³⁶ Crnogorski zakonodavac je u čl. 6 Zakona o obligacionim odnosima Crne Gore predvidio opštu zabranu zloupotrebe prava, na način što je predvidio da je zabranjeno vršenje prava iz obligacionih odnosa protivno cilju zbog koga je ono zakonom ustanovljeno ili priznato. Na ovaj način se zabranjuje ponašanje kojim se zloupotrebljava pravo. Lice koje se ogluši o zabranu predviđenu ovim zakonom biće pogodeno odgovarajućom pravnom sankcijom. Zakon o obligacionim odnosima Službeni list CG br. 47/2008, 4/2011 — drugi zakon i 22/2017.

³⁷ S. Panov, *Porodično pravo*, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, četvrto izdanje, Beograd 2013, str. 228.

³⁸ Presuda Apelacionog suda u Beogradu, Gž. 2 365/2015, od 16. 7. 2015. godine.

³⁹ Član 87 Porodičnog zakona predviđa da će se roditelj koji zloupotrebljava roditeljska prava ili grubo zanemaruje roditeljske dužnosti, lišiti roditeljskog prava.

roditeljskog prava i grubo zanemarivanje roditeljske družnosti precizno opiše postupke roditelja koji će se u krajnjem sankcionisati lišenjem roditeljskog prava. Tako je zakonodavac definisao da će zloupotreba roditeljskog prava postojati ukoliko roditelj fizički, seksualno ili emocionalno zlostavlja dijete⁴⁰; izrabljuje dijete prisiljavajući ga na pretjerani rad, ili na rad koji ugrožava moral, zdravlje ili obrazovanje djeteta, odnosno na rad koji je zabranjen zakonom; podstiče dijete na vršenje krivičnih djela; razvija loše navike i sklonosti⁴¹. Grubo zanemarivanje roditeljskih dužnosti postojaće ukoliko roditelj napusti dijete ili se uopšte ne stara o osnovnim životnim potrebama djeteta sa kojim živi; izbjegava da izdržava dijete ili da održava lične odnose sa djetetom sa kojim ne živi, odnosno sprečava održavanje ličnih odnosa djeteta i roditelja sa kojim dijete ne živi; ako s namjerom i neopravdano izbjegava da stvorи uslove za zajednički život sa djetetom koje se nalazi u ustanovi socijalne i dječije zaštite⁴². Ovako definisani slučajevi predstavljaju tipične slučajeve koji u principu olakšavaju konkretizaciju ovih pravnih standarda (zloupotrebe roditeljskog prava i grubog zanemarivanja roditeljske dužnosti), pri čemu navedena lista nije konačna, tačnije ne predstavlja numerus clausus konkretnih povreda, već je riječ o indikativnoj listi koja će sudu služiti kao putokaz prilikom utvrđivanja postojanja ili nepostojanja neke od prethodno navedenih povreda.⁴³ Naravno, sud je dužan da koristeći se objektivnim mjerilima, te cijeneći sve subjektive i objektive okolnosti svakog konkretnog slučaja zauzme stav o tome da li se zapravo jedno ponašanje roditelja može označiti kao „zloupotreba roditeljskog prava“ ili pak „grubo zanemarivanje roditeljske dužnosti“.⁴⁴ Ovdje treba napomenuti da poremećeni odnosi bivših bračnih drugova ne mogu biti razlog za lišenje roditeljskog prava svakog od njih nad zajedničkim djetetom.⁴⁵

⁴⁰ ESLJP je primijetio da su okolnosti u domu podnositeljke predstavke bile ozbiljno pogoršane. On je naročito obratio pažnju na negativnu ulogu koju je igrao bivši suprug podnositeljke predstavke koji je fizički zlostavljao nju i dječu. Međutim, ESLJP je takođe primijetio da je čak i nakon odvajanja od njenog bivšeg muža, podnositeljki predstavke bilo teško da vodi računa o svojoj djeci. Sud je smatrao da je u takvim okolnostima intervencija vlasti da se podnositeljka predstavke liši roditeljskog prava bila zasnovana na relevantnim i dovoljnim razlozima i da je bila opravdana potrebona da se zaštite interesi djece, te da u tom smislu nije bilo povrede člana 8 EKLJP u ovom dijelu. Vidjeti predmet *Scozzari i Quinta protiv Italije*, br. 39221/98 i 41963/98 od 13. jul 2000, dostupno na <https://hudoc.echr.coe.int/eng>.

⁴¹ Vidjeti član 87 stav 2 Porodičnog zakona.

⁴² Vidjeti član 87 stav 3 Porodičnog zakona.

⁴³ I. Stevanović i R. Vujović, *Uloga pravnog sistema u zaštiti deteta od zlostavljanja i zanemarivanja*, Zaštita deteta od zlostavljanja i zanemarivanja — prima na Opštег protokola, Centar za prava deteta, 2011. godine, str. 149.

⁴⁴ N. Petruš, *Postupak za lišenje roditeljskog prava*, Biltén sudske prakse, Niš 2009. godine, Okružni sud, br. 30.

⁴⁵ Rješenje Vrhovnog suda Crne Gore, Rev. br. 319/19 od 15. 5. 2019. godine, Biltén Vrhovnog suda Crne Gore 1/2019. str 289–290.

Takođe, u vezi sa prethodno navedenim treba ukazati i na činjenicu da su crnogorski osnovni sudovi u pogledu lišenja roditeljskog prava⁴⁶ u principu polazili od okolnosti svakog konkretnog slučaja, te uzimali u obzir sve one zakonom pripisane slučajeve u kojima se neko lice može lišiti roditeljskog prava, pa tek onda izvodili zaključak da li će se neko ponašanje podvesti pod zloupotrebu roditeljskog prava ili grubo zanemarivanje roditeljske družnosti, što je u krajnjem uticalo na to da sud neko lice liši, odnosno ne liši roditeljskog prava. Time se pokazuje da sudovi, zbog osjetljivosti ovog pitanja, svakom predmetu zasebno posvećuju dužnu pažnju, vodeći računa da se ni na koji način ne ugrozi najbolji interes djeteta, ali da se, kada je to potrebno, izrekne porodičnopravna sankcija u svim onim situacijama u kojima se utvrđi da je ponašanje roditelja takvo da povređuje ličnost, dostojanstvo, prava i interes djece.

Nažalost, nekada se može desiti i da se u ovoj vrsti predmeta odluke sudova svode samo na puko citiranje međunarodnih dokumenata, a da se njihovom primjenom ne postigne i krajnji cilj, a to je najbolja zaštita prava i interesa djeteta.⁴⁷ Tako su u predmetu *V. A. M. protiv Srbije*⁴⁸ prije nego je predmet došao pred Evropski sud, nacionalni sudovi oca maloljetne djevojčice osudili za krivično djelo oduzimanje maloljetnog lica, ali ga u postupku lišenja roditeljskog prava nisu lišili tog prava vodeći se najboljim interesom djeteta.⁴⁹ Na ovom mjestu da se zaključiti da nije postojala usklađenost između krivičnog i praničnog, odnosno vanparničnog suda, niti su u ovom predmetu nadležni organi pokazali spremnost da kada već postoji utvrđena krivična odgovornost oca na štetu maloljenog djeteta, istom uskrate roditeljsko pravo i na taj način obezbijede zaštitu prava i interesa djeteta na nacionalnom nivou. Zbog potpune zaštite djece od bilo kog vida fizičkog ili psihičkog zlostavljanja, neophodno je i da nadležni državni tužilac⁵⁰ kao aktivno legitimisano lice u postupku

⁴⁶ Vidjeti između ostalih: odluku Osnovnog suda u Cetinju Rs. br. 64/2018 od 18. 2. 2019. godine, dostupna na <https://sudovi.me/osct/odluka/>; Osnovnog suda u Danilovgradu Rs. br. 23/14 od 24. 10. 2014. godine, dostupna na <https://sudovi.me/osdg/odluka/>, Osnovnog suda u Baru Rs. br. 51/17 od 19. 9. 2017. godine, dostupna na <https://sudovi.me/osbr/odluke>.

⁴⁷ N. Šolić i A. Janković Jovanović, *Analiza implementacije domaćeg zakonodavstva, međunarodnih dokumenata i opštepribućenih standarda međunarodnog prava koji se odnose na zaštitu djece od nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja*, Komitet pravnika za ljudska prava, str. 12, dostupno na: <https://www.ombudsman.rs>.

⁴⁸ Vidjeti presudu *V. A. M. protiv Srbije*, br. 39177/05, od 13. mart 2007. godine, dostupno <https://hudoc.echr.coe.int/eng>.

⁴⁹ Presudom IV opštinskog suda u Beogradu br. VIII P. br. 3249/09 je između ostalog odlučeno da „rukovodeći se najboljim interesom djeteta kao pretežnim i vrhovnim načelom, sankcionisanjem tuženog zbog onemogućavanja održavanja ličnog odnosa između maloljetnog djeteta i majke, lišenjem roditeljskog prava oca, prvenstveno i u najvećoj mjeri bila bi drakonska sankcija prema maloljetnom djetetu, jer bi joj na taj način bilo oduzeto pravo da neposredno živi sa ocem kao roditeljem sa kojim je ona u najbližoj vezanosti...“

⁵⁰ Vidjeti član 89 Porodičnog zakona.

lišenja roditeljskog prava, kada već u krivičnom postupku izdejstvuje pravosnažnu odluku kojom je lice osuđeno zbog krivičnog djela nasilje u porodici ili porodičnoj zajednici (čl. 220 Krivičnog zakonika Crne Gore) na štetu svog djeteta, u posebnom vanparničnom postupku po službenoj dužnosti inicira da se to lice liši i roditeljskog prava. Samo na taj način će se obezbijediti punopravna zaštita djece i time će im se omogućiti da žive u humanim uslovima, bez bilo kakvog oblika nasilja učinjenog od strane njihovih roditelja.⁵¹

Evidentno je da je u ovakvim situacijama potrebna potpuna uključenost i saradnja svih državnih organa koji su u bilo kojoj fazi ili vrsti postupka dužni da se staraju o pravima i interesima djeteta, kako se ne bi desilo da zaštita najboljeg interesa djeteta u svakom konkretnom slučaju bude na apstraktnom nivou, deklarativne prirode, a da se u praksi ne obezbijedi potpuno ostvarenje ovog postulate, kao što je to bio slučaj u gore navedenom predmetu V. A. M. protiv Srbije.

Zaključne napomene

Lišenje roditeljskog prava je krajnja mjera koju će sud primijeniti kako bi spriječio da roditelji zloupotrebljavaju svoja roditeljska prava na štetu svoje djece. Imajući u vidu da je roditeljsko pravo obuhvaćeno korpusom ljudskih prava, ograničavanje ili onemogućavanje roditelja u vršenju njegovih prava moguće je samo u sudskom postupku, i to izuzetno kada sud utvrди da su roditelji grubo zanemarili, odnosno zloupotrijebili svoja prava i dužnosti. Ovdje je posebno važno naglasiti da sud u svakom konkretnom slučaju mora voditi računa o poštovanju roditeljskog prava, te o činjenici da se njegova svrha ostvaruje tek kada se vrši, ali samo onda kada je usmjeren na ostvarivanje principa najboljeg interesa djeteta. Tačnije, kako interes djeteta ima primat nad roditeljskim pravom, sud je dužan da ograniči roditeljsko pravo ili roditelja liši tog prava u svim onim situacijama kada utvrdi da ponašanje roditelja ugrožava ili povređuje interes djeteta.

⁵¹ U pojednanim odlukama je i Evropski sud za ljudska prava oštro osudio svaki vid nasilja nad djecom od strane roditelja i utvrdio povrede prava zajemčenih Konvencijom, budući da države nisu preduzele sve adekvatne mehanizme kojima bi zaštitile interes djece koja su bila žrtve zlostavljanja. Posebno vidjeti presude: *A. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, predstavka br. 25599/94 od 12. 9. 1998; *Z. i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (VV), predstavka br. 29392/95 od 10. 5. 2001. godine; *D. P. i J. C protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, predstavka br. 38719/97 od 10. 10. 2002. godine.

Literatura

1. Draškić M., Obavezno lišenje roditeljskog prava prilikom odlučivanja suda o vršenju roditeljskog prava: Sporno stanovište Vrhovnog suda, *Analji Pravnog fakulteta Beograd*, LX, 1/2012.
2. Đurđević D., *Osnovi porodičnog prava Crne Gore*, CID 2008.
3. Živković M., *Poveravanje dece na čuvanje i vaspitanje u međunarodnom privatnom pravu*, Niš, 1991.
4. Išpanović V. — Radojković i dr., *Zaštita deteta od zlostavljanja i zanemarivanja — Primena Opštег protokola*, Centar za prava deteta, 2011.
5. Jakšić A. *Komentar Evropske konvencije o ljudskim pravima*, Beograd 2006.
6. Kovaček Stanić G., *Zajedničko vršenje roditeljskog prava*, UDC 347.634(497.11), 2007.
7. Mol N. i dr., *Djeca i Evropski sud za ljudska prava*, Pregled prakse, The Aire Center 2019.
8. Panov S., *Porodično pravo*, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, četvrto izdanje, Beograd 2013.
9. Petruš N., Postupak za lišenje roditeljskog prava, *Bilten sudske prakse*, Niš 2009.
10. Prokop A., *Porodično pravo — odnosi roditelja i djece*, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb, 1972.
11. Stevanović I. i Vujović R., *Uloga pravnog sistema u zaštiti deteta od zlostavljanja i zanemarivanja*, Zaštita deteta od zlostavljanja i zanemarivanja — primena Opštег protokola, Centar za prava deteta, 2011.
12. Šolić N. i Janković Jovanović A., *Analiza implementacije domaćeg zakonodavstva, međunarodnih dokumenata i opšteprihvaćenih standarda međunarodnog prava koji se odnose na zaštitu djece od nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja*, Komitet pravnika za ljudska prava.

Ostali izvori

1. Konvencija o pravima djeteta.
2. Porodični zakon, Službeni list Republike Crne Gore br. 001/07 od 9. 1. 2007, Službeni list Crne Gore br. 053/16 od 11. 8. 2016, 076/20 od 28. 7. 2020.
3. Zakon o obligacionim odnosima Službeni list CG br. 47/2008, 4/2011 — drugi zakon i 22/2017.
4. Presude i rješenje Vrhovnog suda Crne Gore:
  - Rev. br. 1058/17 od 8. 11. 2017. Bilten Vrhovnog suda Crne Gore 2/2017;
  - Rev. br. 1408/17 od 18. 1. 2018. godine, Bilten Vrhovnog suda Crne Gore broj 1/2018;
  - Rev. br. 1408/17 od 18. 1. 2018. godine, Bilten Vrhovnog suda Crne Gore broj 1/2018;
  - Rev. br. 959/18 od 11. 12. 2018. godine, Bilten Vrhovnog suda Crne Gore 2/2018;
  - Rev. br. 990/18 od 20. 12. 2018. godine, Bilten Vrhovnog suda Crne Gore 2/2018;
  - Rev. br. 319/19 od 15. 5. 2019. godine, Bilten Vrhovnog suda Crne Gore 1/2019;
  - Rev. br. 811/19 od 8. 10. 2019. godine, Bilten Vrhovnog suda Crne Gore, 2/2019;

- Rev. br. 994/19 od 19. 3. 2020. godine, Bilten Vrhovnog suda Crne Gore, 1/2020;
  - Rev. br. 994/19 od 19. 3. 2020. godine, Bilten Vrhovnog suda Crne Gore, 1/2020;
  - Rev. br. 864/20 od 22. 9. 2020. godine, Bilten Vrhovnog suda Crne Gore, 2/2020;
  - Rev. br. 1067/20 od 15. 12. 2020. godine, Bilten Vrhovnog suda Crne Gore 2/2020.
5. Presuda Apelacionog suda u Beogradu, Gž. 2 365/2015, od 16. 7. 2015. godine.
  6. Presude Osnovnog suda u Podgorici:
    - P. br. 781/19 od 17. 5. 2019. godine;
    - P. br. 1348/19 od 16. 9. 2019. godine;
    - P. br. 2139/20 od 24. 7. 2020. godine;
  7. Rješenja Osnovnog suda u Cetinju, Danilovgradu i Baru:
    - Rs. br. 23/14 od 24. 10. 2014. godine;
    - Rs. br. 51/17 od 19. 9. 2017. godine;
    - Rs. br. 64/18 od 18. 2. 2019. godine;
  8. Presude Evropskog suda za ljudska prava:
    - A. protiv Ujedinjenog Kraljevstva, predstavka br. 25599/94 od 12. 9. 1998. godine;
    - Antonyuk protiv Rusije, br. 47721/10, ECHR presuda od 1. 8. 2013. godine;
    - C. protiv Hrvatske, predstavka br. 80117/17, presuda od 8. 1. 2021. godine;
    - D. P. i J. C protiv Ujedinjenog Kraljevstva, predstavka br. 38719/97 od 10. 10. 2002. godine;
    - Grujić protiv Srbije, predstavka br. 203/07, presuda od 28. avgusta 2018. godine;
    - K. B. i drugi protiv Hrvatske, predstavka br. 36216/13, presuda od 14. marta 2017. godine;
    - Neulinger i Shuruk protiv Švajcarske [VV], br. predstavke 41615/07, ECHR 2010;
    - Neulinger i Shuruk protiv Švajcarske, predstavka br. 41615/07, presuda Velikog vijeća od 6. jula 2010. godine;
    - R. I. i ostali protiv Rumunije, predstavka br. 57077/16, presuda od 4. decembra 2018. godine;
    - Scozzari i Quinta protiv Italije, br. 39221/98 i 41963/98 od 13. jul 2000;
    - Tomić protiv Srbije, br. 25959/06, od 26. jun 2007;
    - V. A. M. protiv Srbije, br. 39177/05, od 13. mart 2007;
    - Z. i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva (VV), predstavka br. 29392/95 od 10. 5. 2001. godine.

Ivana Martinović, master, Ana Stojanovski, master

EXERCISING PARENTAL RIGHTS AND CHILDREN RIGHTS

The goal of this work is to analyze and discuss certain issues regarding judicial decision-making in cases of exercising parental rights and deprivation of parental rights. Having in mind the fact that the parental right is the personal right of every parent, and as a part of human rights protected and recognized by the ECHR, and by using national legal framework and relevant international documents, practices of national courts and ECHR, we tried to point out that when deciding about exercising or deprivation of parental rights, the court decisions must be guided by the best interests of the child.

Key words: parental law, deprivation of parental law, children rights